Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
GERARD HOGAN
12 päivänä marraskuuta 2020[1]

Asia C-729/19

TKF
vastaan
Department of Justice for Northern Ireland

(Ennakkoratkaisupyyntö – Court of Appeal in Northern Ireland (Pohjois-Irlannin ylioikeus, Yhdistynyt kuningaskunta))

Ennakkoratkaisupyyntö – Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa – Päätösten tunnustaminen ja täytäntöönpano sekä yhteistyö elatusvelvoitteita koskevissa asioissa – Asetus (EY) N:o 4/2009 – 75 artikla – Ajallinen soveltamisala – Mahdollisuus rekisteröidä ja panna täytäntöön tuomioistuinratkaisuja, jotka on tehty ennen alkuperäjäsenvaltion liittymistä Euroopan unioniin

I Johdanto

1. Missä olosuhteissa (jos missään) on kansallisen tuomioistuimen ennen kyseisen valtion liittymistä Euroopan unioniin tekemä elatusapupäätös tunnustettava toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18.12.2008 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 4/2009[2] säännösten mukaisesti? Tämä on pohjimmiltaan kysymys, jonka Court of Appeal in Northern Ireland (Pohjois-Irlannin ylioikeus, Yhdistynyt kuningaskunta) on esittänyt ennakkoratkaisupyynnössään.

2. Käsiteltävä ennakkoratkaisupyyntö koskee siten Puolassa, ennen kuin Puola liittyi Euroopan unioniin 1.5.2004 ja ennen kuin asetusta N:o 4/2009 alettiin soveltaa 18.6.2011, elatusvelvoitteita koskevissa asioissa tehtyjen päätösten tunnustamista ja täytäntöönpanoa Yhdistyneessä Kuningaskunnassa. Ennen nyt käsiteltävän ennakkoratkaisupyynnön taustalla olevien tosiseikkojen tutkimista on syytä tuoda esiin asiaa koskevat oikeussäännöt.

[1] Alkuperäinen kieli: englanti.

[2] EUVL 2009, L 7, s. 1, sekä oikaisut EUVL 2011, L 131, s. 26 ja EUVL 2013, L 8, s. 19.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

1. Neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001

3. Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) 44/2001[3] 66 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Tämän asetuksen säännöksiä sovelletaan ainoastaan sellaisiin oikeudenkäynteihin, jotka on pantu vireille, ja sellaisiin virallisiin asiakirjoihin, jotka on laadittu sen jälkeen kun tämä asetus on tullut voimaan.

2. Jos oikeudenkäynti oli pantu vireille tuomion antaneessa jäsenvaltiossa ennen tämän asetuksen voimaantuloa, tuomiot, jotka on annettu tuon ajankohdan jälkeen, on tunnustettava ja pantava täytäntöön III luvun säännösten mukaisesti:

a) jos oikeudenkäynti tuomiojäsenvaltiossa oli pantu vireille sen jälkeen, kun [tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehty Brysselin yleissopimus (EYVL 1972, L 299, s. 32; jäljempänä Brysselin yleissopimus)] tai [tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla tehty Luganon yleissopimus (EYVL 1988, L 319, s. 9; jäljempänä Luganon yleissopimus)] oli tullut voimaan sekä siinä jäsenvaltiossa, missä tuomio on annettu, että siinä jäsenvaltiossa, jolle pyyntö on osoitettu;

b) kaikissa muissa tapauksissa, jos sovelletut toimivaltasäännökset vastaavat II luvun säännöksiä tai sellaisen yleissopimuksen määräyksiä, joka asian tullessa vireille oli voimassa sen jäsenvaltion, missä tuomio on annettu, ja sen jäsenvaltion, jolle pyyntö on osoitettu, välillä.”

2. Asetus N:o 4/2009

4. Asetuksen N:o 4/2009 johdanto-osan 31, 44 ja 47 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(31) Elatussaatavien valtioiden rajat ylittävän perinnän helpottamiseksi olisi perustettava jäsenvaltioiden nimeämien keskusviranomaisten välinen yhteistyöjärjestely. Näiden viranomaisten olisi avustettava elatusvelkojia ja -velallisia heidän oikeuksiensa käyttämisessä toisessa jäsenvaltiossa tekemällä pyyntöjä, jotka koskevat olemassa olevien päätösten tunnustamista, niiden täytäntöönpanokelpoisuuden toteamista ja niiden täytäntöönpanoa taikka tällaisten päätösten muuttamista tai päätöksen saamista. Niiden olisi myös vaihdettava tietoja selvittääkseen velallisten ja velkojien olinpaikan sekä määrittääkseen tarvittaessa heidän tulonsa ja varallisuutensa. Niiden olisi lisäksi oltava keskenään yhteistyössä vaihtamalla yleisiä tietoja ja edistettävä jäsenvaltionsa toimivaltaisten viranomaisten välistä yhteistyötä.

– –

[3] EYVL 2001, L 12, s. 1.

(44) Tällä asetuksella olisi muutettava asetusta (EY) N:o 44/2001 korvaamalla sen elatusvelvoitteita koskevat säännökset. Jollei tämän asetuksen siirtymäsäännöksistä muuta johdu, jäsenvaltioiden olisi elatusvelvoitteiden osalta sovellettava tämän asetuksen soveltamispäivästä alkaen asetuksen (EY) N:o 44/2001 säännösten asemesta tähän asetukseen sisältyviä toimivaltaa, päätösten tunnustamista, täytäntöönpanokelpoisuutta ja täytäntöönpanoa sekä oikeusapua koskevia säännöksiä.

– –

(47) Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan yhteisön perustamissopimukseen liitetyn, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta tehdyn pöytäkirjan 1 ja 2 artiklan mukaisesti Yhdistynyt kuningaskunta ei osallistu tämän asetuksen antamiseen, se ei sido Yhdistynyttä kuningaskuntaa eikä sitä sovelleta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan. Tämä ei kuitenkaan vaikuta Yhdistyneen kuningaskunnan mahdollisuuteen ilmoittaa mainitun pöytäkirjan 4 artiklan mukaisesti aikomuksestaan hyväksyä tämä asetus sen antamisen jälkeen.”

5. Asetuksen N:o 4/2009 2 artiklan, jonka otsikkona on ”Määritelmät”, 1 kohdan 1 alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä asetuksessa tarkoitetaan:

1) ’päätöksellä’ elatusvelvoitetta koskevaa jäsenvaltion tuomioistuimen päätöstä riippumatta siitä, kutsutaanko päätöstä tuomioistuinratkaisuksi, tuomioksi, määräykseksi tai täytäntöönpanomääräykseksi, samoin kuin oikeudenkäyntikuluja koskevaa tuomioistuimen virkamiehen päätöstä. Jäljempänä VII ja VIII luvussa ’päätöksellä’ tarkoitetaan myös kolmannessa valtiossa tehtyä elatusvelvoitetta koskevaa päätöstä”.

6. Asetuksen N:o 4/2009 IV luku, jonka otsikkona on ”Päätösten tunnustaminen, täytäntöönpanokelpoisuus ja täytäntöönpano”, on jaettu kolmeen jaksoon. Kyseisen asetuksen 16 artiklan mukaan 1 jaksoa, jossa on saman asetuksen 17–22 artikla, sovelletaan sellaisessa jäsenvaltiossa tehtyihin päätöksiin, jota elatusvelvoitteisiin sovellettavasta laista 23.11.2007 tehty Haagin pöytäkirja (jäljempänä Haagin pöytäkirja) sitoo; 2 jaksoa, jossa on saman asetuksen 23–38 artikla, sovelletaan sellaisessa jäsenvaltiossa tehtyihin päätöksiin, jota Haagin pöytäkirja ei sido; kun taas 3 jakso, jossa on saman asetuksen 39–43 artikla, sisältää kaikkiin päätöksiin sovellettavia yhteisiä säännöksiä.

7. Asetuksen N:o 4/2009 VII luku sisältää kyseisen asetuksen 49–63 artiklassa säännöksiä keskusviranomaisten välisestä yhteistyöstä.

8. Asetuksen N:o 4/2009 75 artiklassa, jonka otsikkona on ”Siirtymäsäännökset”, säädetään seuraavaa:

”1. Jollei 2 ja 3 kohdasta muuta johdu, tätä asetusta sovelletaan ainoastaan sen soveltamispäivästä alkaen vireille pantuihin menettelyihin, tuomioistuimen hyväksymiin tai tuomioistuimessa tehtyihin sovintoihin ja virallisesti laadittuihin, rekisteröityihin tai tehtyihin virallisiin asiakirjoihin.

2. IV luvun 2 ja 3 jaksoa sovelletaan:

a) jäsenvaltioissa ennen tämän asetuksen soveltamispäivää tehtyihin päätöksiin, joiden tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista haetaan mainitusta päivästä alkaen;

b) tämän asetuksen soveltamispäivästä alkaen mutta ennen tuota päivää vireille pantujen menettelyjen johdosta tehtyihin päätöksiin,

siltä osin kuin nämä päätökset kuuluvat tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta [asetuksen N:o 44/2001] soveltamisalaan.

[Asetusta N:o 44/2001] sovelletaan edelleen tämän asetuksen soveltamispäivänä vireillä oleviin tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeviin menettelyihin.

Ensimmäistä ja toista alakohtaa sovelletaan soveltuvin osin tuomioistuimen hyväksymiin tai tuomioistuimessa tehtyihin sovintoihin ja jäsenvaltiossa virallisesti laadittuihin, rekisteröityihin tai tehtyihin virallisiin asiakirjoihin.

3. Keskusviranomaisten välistä yhteistyötä koskevaa VII lukua sovelletaan keskusviranomaisen tämän asetuksen soveltamispäivästä lähtien vastaanottamiin pyyntöihin ja hakemuksiin.”

9. Asetuksen N:o 4/2009 76 artiklan mukaan asetusta sovelletaan 2 artiklan 2 kohtaa, 47 artiklan 3 kohtaa sekä 71, 72 ja 73 artiklaa lukuun ottamatta 18.6.2011 alkaen edellyttäen, että Haagin pöytäkirjaa sovelletaan unionissa mainittuna päivänä.

3. Päätös 2009/451/EY

10. Yhdistyneen kuningaskunnan aikomuksesta hyväksyä asetus (EY) N:o 4/2009 8.6.2009 tehdyn komission päätöksen 2009/451/EY [4] 2 artiklan mukaan kyseinen asetus tuli voimaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa 1.7.2009.

4. Päätös 2009/941/EY

11. [Haagin pöytäkirjan] tekemisestä Euroopan yhteisön toimesta 30.11.2009 tehdyn neuvoston päätöksen 2009/941/EY [5] 4 artiklan nojalla pöytäkirjan sääntöjä sovellettiin unionissa väliaikaisesti 18.6.2011 alkaen.

[4] EUVL 2009, L 149, s. 73.

[5] EUVL 2009, L 331, s. 17.

B Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädäntö

12. Pohjois-Irlannin vähäisten asioiden piirituomioistuimia (tuomioistuimen toimivaltaa ja ratkaisuja siviiliasioissa koskeva vuoden 1982 laki) koskevien vuoden 1986 sääntöjen (Magistrates' Courts (Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982) Rules (Northern Ireland) 1986) 4 säännön 1A kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos Petty Sessionsin virkamies vastaanottaa [asetuksen N:o 4/2009] 26 artiklan mukaisen muussa sellaisessa valtiossa kuin Yhdistyneessä kuningaskunnassa, jota asetus sitoo, tehdyn elatusapupäätöksen rekisteröintiä koskevan hakemuksen, hänen on, jollei [asetuksen N:o 4/2009] 24 artiklasta ja tämän säännön 3 ja 4 kohdasta muuta johdu, rekisteröitävä päätös tuomioistuimessa sellaisen pöytäkirjan tai muistion avulla, jonka hän on allekirjoittanut ja tallentanut Order Bookiin.”

III Pääasian tosiseikat

13. TKF ja AKF, jotka ovat molemmat Puolan kansalaisia, avioituivat Puolassa vuonna 1991. Heillä on kaksi poikaa. Puolalainen tuomioistuin teki 1.4.1999 elatusapupäätöksen, jossa TKF määrättiin maksaman elatusapua AKF:lle. Puolalainen tuomioistuin käsitteli uudelleen elatusapuasiaa joulukuun 2002 ja helmikuun 2003 välisenä aikana. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kutsuu tämän menettelyn tuloksena 14.2.2003 tehtyjä päätöksiä ”ajan tasalle saatetuiksi elatusapupäätöksiksi”, ja ne olivat saman tuomioistuimen ”1.4.1999 tekemien alkuperäisten päätösten muutettuja versioita”. [6]

14. TKF ja AKF erosivat vuonna 2004. Kaksi vuotta myöhemmin, elokuussa 2006, TKF saapui Pohjois-Irlantiin, jossa hän on siitä lähtien asunut.

15. Magistrates' Court for the Petty Sessionsin (District of Belfast and Newtownabbey) (Belfastin ja Newtownabbeyn vähäisten asioiden piirituomioistuin, Yhdistynyt kuningaskunta) virkamies rekisteröi 24.10.2013 ja 15.8.2014 tehdyillä päätöksillä (jäljempänä rekisteröintiä koskevat päätökset) kaksi puolalaisen tuomioistuimen 14.2.2003 tekemää elatusapupäätöstä ja julisti ne täytäntöönpanokelpoisiksi. Rekisteröintiä koskevat päätökset tehtiin asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan mukaisesti. Niissä todetaan myös, että näin rekisteröidyt päätökset ovat täytäntöönpanokelpoisia saman asetuksen IV luvun 2 jakson nojalla.

16. TFK riitautti rekisteröintiä koskevat päätökset High Court of Justice in Northern Ireland, Queen's Bench Divisionissa (Pohjois-Irlannin ylemmän asteen tuomioistuin, Yhdistynyt kuningaskunta) sillä perusteella, että koska Puola ei ollut Euroopan unionin jäsenvaltio silloin, kun puolalaisen tuomioistuimen päätökset tehtiin, asetuksen N:o 4/2009 4 luvun 2 jaksoa ei voitu soveltaa. Hän väitti myös, että 23 ja 26 artiklaa ei voitu soveltaa puolalaisen tuomioistuimen päätöksiin ja että joka tapauksessa kyseiset päätökset eivät olleet asetuksen N:o 4/2009 24 artiklan mukaisia, koska ei ollut esitetty näyttöä siitä, että TFK olisi ollut tietoinen kyseisestä menettelystä, olisi osallistunut menettelyyn tai ollut edustettuna kyseisessä menettelyssä.

[6] Asiakirja-aineistosta ei kuitenkaan käy täysin ilmi, oliko vuosien 2002–2003 menettelyssä kyse täysin uudesta menettelystä vai oliko (mikä on kenties todennäköisempää) ”ajan tasalle saatetun” päätöksen taustalla uusia hakemuksia, jotka tehtiin vuosina 2002–2003 vuoden 1999 menettelyn johdosta. Tämän kysymyksen selvittäminen kuuluu viime kädessä ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle.

17. High Court of Justice in Northern Ireland, Queen's Bench Division kuitenkin hylkäsi hänen kanteensa sillä perusteella, että asetuksessa N:o 4/2009 ei ole säännöstä, jossa sen ajallista soveltamisalaa rajoitettaisiin siten, että sitä sovellettaisiin vain puolalaisen tuomioistuimen Puolan unioniin liittymisen jälkeen tekemiin elatusapupäätöksiin. Lisäksi vaikka asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 2 kohtaa ei sovellettu, koska Puola on valtio, jota Haagin pöytäkirja sitoo, käsiteltävässä asiassa sovellettiin asetuksen N:o 4/2009 VII lukua 75 artiklan 3 kohdan nojalla. Täten High Court of Justice in Northern Ireland, Queen's Bench Division katsoi, että puolalaisen tuomioistuimen päätökset oli asianmukaisesti rekisteröity ja pantu täytäntöön kyseisen luvun mukaisesti. TFK valitti tästä päätöksestä Court of Appeal in Northern Irelandiin (jäljempänä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin).

18. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ratkaistavana oleva asia koskee asetuksen N:o 4/2009 asianmukaista ajallista soveltamista elatusapupäätösten rekisteröintiä ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista varten sekä 75 artiklan 2 kohdan sovellettavuutta päätöksiin, jotka on tehty valtioissa, joita Haagin pöytäkirja sitoo. Tässä yhteydessä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma siitä, sovelletaanko asetusta N:o 4/2009 Puolassa ennen sen liittymistä unioniin tehtyihin elatusapupäätöksiin ja oliko Magistrates' Court for Petty Sessions, District of Belfast and Newtownabbey toimivaltainen rekisteröimään asiaa koskevat päätökset asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan jonkin osan nojalla.

IV Ennakkoratkaisupyyntö

19. Tässä tilanteessa Court of Appeal in Northern Ireland päätti 2.9.2019 tekemällään päätöksellä, joka saapui unionin tuomioistuimeen 2.10.2019, lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko [asetuksen N:o 4/2009] 75 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että sitä sovelletaan ainoastaan 'päätöksiin', jotka on annettu valtioissa, jotka olivat Euroopan unionin jäsenvaltioita kyseisten päätösten tekohetkellä?

2) Kun otetaan huomioon, että Puola on nykyään Euroopan unionin jäsenvaltio, jota Haagin pöytäkirja sitoo, voidaanko Puolassa vuosina 1999 ja 2003, eli ennen kuin Puolasta tuli Euroopan unionin jäsenvaltio, tehtyjä elatusapupäätöksiä nyt rekisteröidä ja panna täytäntöön toisessa unionin jäsenvaltiossa [asetuksen N:o 4/2009] jonkin osan nojalla ja erityisesti

   a) [asetuksen N:o 4/2009] 75 artiklan 3 kohdan ja 56 artiklan nojalla

   b) [asetuksen N:o 4/2009] 75 artiklan 2 kohdan ja IV luvun 2 jakson nojalla

   c) [asetuksen N:o 4/2009] 75 artiklan 2 kohdan a alakohdan ja IV luvun 3 jakson nojalla

   d) [asetuksen N:o 4/2009] jonkin muun artiklan nojalla?”

20. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet TKF ja Euroopan komissio. Lisäksi TKF, Department of Justice for Northern Ireland (Pohjois-Irlannin oikeusministeriö), Puolan hallitus ja Euroopan komissio esittivät kaikki suullisia huomautuksia 14.10.2020 pidetyssä istunnossa.

21. Kuten istunnossa huomautettiin, tämä ennakkoratkaisupyyntö saattaa valitettavasti olla viimeinen Pohjois-Irlannista saapuva pyyntö, jonka unionin tuomioistuin pääsee käsittelemään suoraan. Yhdistynyt kuningaskunta tosiaan erosi Euroopan unionista 31.1.2020 keskiyöllä (CET). On kuitenkin syytä tuoda esiin, että Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan eroamisesta Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä tehdyn sopimuksen [7] 86 artiklan 2 kohdan ja 89 artiklan 1 kohdan säännösten nojalla unionin tuomioistuimen antamat tuomiot sitovat kaikilta osiltaan Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa (mukaan lukien Pohjois-Irlanti) unionin tuomioistuimen tuomion julistamispäivästä riippumatta.

V Asian tarkastelu

A Ensimmäinen kysymys

22. Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa tietää, onko asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 2 kohdassa asetuksen N:o 4/2009 ajalliseen soveltamiseen säädettyä poikkeusta tulkittava siten, että sitä sovelletaan ainoastaan ”päätöksiin”, joita ovat tehneet kansalliset tuomioistuimet sellaisissa valtioissa, jotka olivat jo Euroopan unionin jäsenvaltioita kyseisten päätösten tekohetkellä.

23. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin oikeuden säännöksen tai määräyksen tulkitsemisessa on otettava huomioon paitsi sen sanamuoto myös asiayhteys ja sillä säännöstöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa säännös tai määräys on. [8]

24. Kun näitä periaatteita sovelletaan käsiteltävänä olevassa asiassa, on aluksi todettava, että asetuksen N:o 4/2009 2 artiklan 1 kohdan 1 alakohdassa annetun määritelmän mukaan ”päätöksellä” tarkoitetaan elatusvelvoitetta koskevaa *jäsenvaltion* tuomioistuimen päätöstä. Asetuksessa N:o 4/2009 lähdetään siis siitä olettamuksesta, että päätöksen on oltava jäsenvaltion tuomioistuimen tekemä. Tämä ei tietenkään ollut tilanne Puolassa ennen toukokuuta 2004.

25. Asetuksen N:o 4/2009 75 artikla on siirtymäsäännös, jolla on tarkoitus käsitellä sellaisten päätösten asemaa, jotka on tehty ennen kyseisen asetuksen voimaantuloa. On toki muistettava, että – kuten kyseisen asetuksen johdanto-osan 44 perustelukappaleessa todetaan – asetuksella N:o 4/2009 korvataan olennaisilta osin aiemmin asetukseen N:o 44/2001 sisältyneet tuomioistuimen toimivaltaa ja täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset elatusapupäätösten alalla. Asetus N:o 4/2009 on siten lex specialis tuomioistuimen toimivaltaa, sovellettavaa lakia sekä tuomioistuinten päätösten tunnustamista ja täytäntöönpanoa elatusvelvoitteiden erityisellä alalla koskevien kysymysten osalta. [9]

26. Kun näiden kahden asetuksen välillä on olennaisesti kyse jatkuvuudesta, oli odotettavissa, että asetuksessa N:o 4/2009 säädettäisiin elatusapupäätöksistä, jotka tehdään jäsenvaltioissa ennen kuin asetusta aletaan soveltaa 18.6.2011. [10] Kuten jäljempänä tuodaan esiin, tämä heijastuu asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan siirtymäsäännöksissä. Olennainen kysymys onkin se, voidaanko

[7] EUVL 2020, L 29, s. 7.

[8] Ks. vastaavasti tuomio 12.11.2014, L (C-656/13, EU:C:2014:2364, 38 kohta).

[9] Ks. vastaavasti tuomio 4.6.2020, FX (Elatussaatavan täytäntöönpanon vastustaminen) (C-41/19, EU:C:2020:425, 33 kohta).

[10] Kuten asetuksen N:o 4/2009 76 artiklassa säädetään.

näitä säännöksiä tulkita siten, että niitä voidaan soveltaa päätöksiin, joita kansalliset tuomioistuimet ovat tehneet ennen kyseisten maiden liittymistä Euroopan unioniin. Käsittelen nyt tätä keskeistä kysymystä.

27. Asetuksen 75 artiklan 1 kohdassa säädetään ensin, että jollei saman artiklan 2 ja 3 kohdasta muuta johdu, asetusta sovelletaan ainoastaan sen soveltamispäivästä alkaen vireille pantuihin menettelyihin, tuomioistuimen hyväksymiin tai tuomioistuimessa tehtyihin sovintoihin ja virallisesti laadittuihin, rekisteröityihin tai tehtyihin virallisiin asiakirjoihin. Asetuksen 75 artiklan 3 kohdassa käsitellään keskusviranomaisten välistä yhteistyötä koskevia siirtymäjärjestelyjä, eikä sillä ole merkitystä ensimmäisen kysymyksen kannalta, mutta aion tarkastella tämän säännöksen mahdollista vaikutusta toisen kysymyksen käsittelyn yhteydessä.

28. Asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 2 kohta – ja erityisesti 75 artiklan 2 kohdan a alakohta – on kuitenkin olennaisen tärkeä, ja siinä käsitellään kahta hieman erilaista tilannetta. Ensinnäkin asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 2 kohdan a alakohdassa säädetään, että IV luvun 2 jaksoa (joka sisältää saman asetuksen 23–38 artiklan ja jota sovelletaan päätöksiin, jotka on tehty sellaisessa jäsenvaltiossa, jota Haagin pöytäkirja ei sido) ja 3 jaksoa (joka sisältää saman asetuksen 39–43 artiklan ja joka sisältää kaikkia päätöksiä koskevat yhteiset säännökset) sovelletaan ”*jäsenvaltioissa* ennen tämän asetuksen soveltamispäivää tehtyihin päätöksiin, joiden tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista haetaan mainitusta päivästä alkaen”.[11]

29. Sana, jota olen halunnut korostaa – ”jäsenvaltioissa” –, on toki luettava yhdessä asetuksen N:o 4/2009 2 artiklan 1 kohdan 1 alakohdassa käsitteelle ”päätös” annetun määritelmän kanssa. Tämä kaikki viittaa sanamuodon perusteella selvästi siihen, että kansallisen tuomioistuimen on täytynyt antaa päätöksensä aikana, jolloin kyseinen valtio on ollut unionin jäsenvaltio. Puolassa näin ei tietenkään ollut ennen toukokuuta 2004.

30. Toiseksi asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 2 kohdan a ja b alakohdassa säädetään, että IV luvun 2 ja 3 jaksoa sovelletaan ennen tämän asetuksen soveltamispäivää tehtyihin päätöksiin tai tämän asetuksen soveltamispäivästä alkaen mutta ennen tuota päivää vireille pantujen menettelyjen johdosta tehtyihin päätöksiin, *siltä osin kuin nämä päätökset kuuluvat tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan*. Tässä säännöksessä todetaan siten selvästi, että ainoastaan asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan kuuluviin päätöksiin voidaan soveltaa 75 artiklan 2 kohdan a ja b alakohdan siirtymäsäännöksiä.

31. On siis tarkasteltava asetuksen N:o 44/2001 66 artiklaa, jossa käsitellään kyseisen asetuksen ajallista soveltamista.

32. Kuten Puolan hallitus totesi 14.10.2020 pidetyssä istunnossa esittämissään suullisissa huomautuksissa, on totta, että asetuksen N:o 44/2001 66 artiklan 2 kohdan a alakohdassa säädetään, että tuomiot, jotka on annettu kyseisen asetuksen voimaantulon jälkeen, on tunnustettava ja pantava täytäntöön saman asetuksen III luvun säännösten mukaisesti, ”jos oikeudenkäynti tuomiojäsenvaltiossa oli pantu vireille sen jälkeen, kun Brysselin tai Luganon yleissopimus oli tullut voimaan sekä siinä jäsenvaltiossa, missä tuomio on annettu, että siinä jäsenvaltiossa, jolle pyyntö on osoitettu”.

[11] Kursivointi tässä.

33. Unionin tuomioistuin on kuitenkin erityisen selkeästi todennut 21.6.2012 antamassaan tuomiossa Wolf Naturprodukte (C-514/10, EU:C:2012:367, 34 kohta), että kyseisen asetuksen soveltaminen tuomion tunnustamiseksi ja täytäntöön panemiseksi edellyttää, että mainittu asetus oli *kyseisen tuomion antamisen hetkellä* voimassa *sekä* jäsenvaltiossa, jossa tuomio on annettu, *että* jäsenvaltiossa, jossa tunnustamista ja täytäntöönpanoa pyydetään.

34. Toisin sanoen käsiteltävän asian yhteydessä on ensinnäkin pantava merkille, että silloin kun menettely pantiin vireille, Luganon yleissopimusta ei sovellettu Puolassa, sillä elatusapupäätös tehtiin 1.4.1999. [12] Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on toki tarkistaa, onko tämän alkuperäisen päätöksen ajan tasalle saattamista koskevat hakemukset todella esitetty samoissa menettelyissä – kuten ilmaus ”ajan tasalle saattaminen” antaa ymmärtää –, mutta sillä, että Luganon yleissopimusta oli alettu soveltaa Puolassa silloin, kun nämä hakemukset pantiin vireille, ei kuitenkaan ole merkitystä, sillä viimeiset päätökset tehtiin 14.2.2003 eli ennen kuin Puolasta tulin Euroopan unionin jäsenvaltio.

35. Tästä asetuksen N:o 44/2001 siirtymäsäännösten tulkinnasta seuraa, että joka tapauksessa silloin, kun käsiteltävät päätökset on tehnyt sellaisen valtion tuomioistuin, joka ei tapahtumien aikaan ollut vielä Euroopan unionin jäsenvaltio, kyseiset päätökset eivät kuulu asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan – koska asetusta ei vielä sovellettu siihen – ja siten ne eivät kuulu myöskään asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 2 kohdassa säädettyjen siirtymäsäännösten soveltamisalaan.

36. Kolmanneksi on todettava, että paitsi että asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 2 kohdan huolellisen lukemisen perusteella on täysin selvää, että ennen unioniin liittymistä annetut tuomiot jäävät kyseisten tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevien säännösten soveltamisalan ulkopuolelle, asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 2 kohdan teleologinen tulkinta vain tukee ja vahvistaa tätä päätelmää. Asetuksen N:o 4/2009 johdanto-osan 44 perustelukappaleesta tosiaan seuraa, että 75 artiklassa säädettyjen siirtymäsäännösten tarkoituksena on varmistaa siirtyminen asetuksessa N:o 44/2001 säädetyistä yleisistä järjestelyistä asetuksessa N:o 4/2009 elatusvelvoitteiden alalla säädettyihin erityisiin järjestelyihin ja siten mahdollistaa ensimmäisen asetuksen nojalla annettujen tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano. Koska sellaisissa valtioissa tehdyt päätökset, jotka eivät tuolloin kuuluneet Euroopan unioniin, eivät kuulu asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan, kyseisiä siirtymäsäännöksiä ei ole syytä ulottaa koskemaan näitä päätöksiä.

37. Unionin tuomioistuin on Brysselin yleissopimuksen ja Bryssel-asetusten yhteydessä toistuvasti korostanut, että tunnustamis- ja täytäntöönpanojärjestelmä perustuu keskinäiseen luottamukseen, erityisesti luottamukseen siihen, että kaikkien jäsenvaltioiden tuomioistuimet soveltavat tunnollisesti (tarvittaessa viran puolesta) Brysselin yleissopimuksessa ja sen jälkeen annetuissa asetuksissa vahvistettuja toimivaltasääntöjä ja menettelyllisiä takeita, siten että liittymistä edeltävien tuomioiden tunnustaminen riippuu siitä, onko tuomion antanut tuomioistuin itse katsonut olevansa toimivaltainen asiaa koskevan yleissopimuksen tai asetuksen mukaisten toimivaltasääntöjen perusteella. [13]

38. Edellä esitetystä seuraa, että tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevien yksinkertaistettujen sääntöjen – joilla suojataan erityisesti hakijaa antamalla hänelle mahdollisuus siihen, että tuomiojäsenvaltiossa hänen hyväkseen annettu tuomio pannaan nopeasti, varmasti ja tehokkaasti täytäntöön – soveltaminen on perusteltua ainoastaan siltä osin kuin tuomio, joka on tarkoitus

[12] Luganon yleissopimus tuli voimaan Puolassa 1.2.2000.

[13] Ks. esim. tuomio 9.10.1997, von Horn (C-163/95, EU:C:1997:472, 18–20 kohta).

tunnustaa tai panna täytäntöön, on annettu vastapuolen etuja suojaavien toimivaltasääntöjen mukaisesti. Tällaista suojaa ei kuitenkaan voida taata silloin, kun päätös on tehty valtiossa, jossa asetusta N:o 44/2001 ei sovellettu silloin, kun kyseiseen päätökseen johtanut menettely pantiin vireille, erityisesti siksi, että tällä tuomioistuimella ei tuolloin ollut velvollisuutta varmistaa, että tuomioistuimen toimivaltaa koskevat säännöt perustuivat kyseisen asetuksen II luvun 3 artiklassa ja 2–7 jaksossa oleviin toimivaltasääntöihin.

39. Unionin tuomioistuin toi tämän viimeksi esiin 21.6.2012 antamassaan tuomiossa Wolf Naturprodukte (C-514/10, EU:C:2012:367), jossa unionin tuomioistuin katsoi, että vuonna 2003 Itävallassa annettua tuomiota ei voitu panna asetuksen N:o 44/2001 säännösten mukaisesti täytäntöön Tšekissä vuonna 2007, koska kyseinen asetus ei ollut voimassa Tšekissä silloin, kun itävaltalaiset tuomioistuimet antoivat kyseisen tuomion. [14]

40. Edellä esitetyn perusteella katson, että asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 2 kohdassa saman asetuksen ajalliseen soveltamiseen säädettyä poikkeusta on tulkittava siten, että sitä sovelletaan ainoastaan ”päätöksiin”, joita ovat tehneet tuomioistuimet sellaisissa valtioissa, jotka olivat jo Euroopan unionin jäsenvaltioita kyseisten päätösten tekohetkellä.

41. Tämä tulkinta on asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan sanamuodon, asiayhteyden ja päämäärän mukainen. Lisäksi se noudattaa periaatetta, jonka mukaan poikkeuksia on tulkittava suppeasti, jotta yleisiä sääntöjä ei tehtäisi sisällyksettömiksi. [15]

B Toinen kysymys

42. Toisella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa selvittää, onko päätös, jonka valtion tuomioistuin on tehnyt ennen kyseisen valtion liittymistä unioniin, mahdollista tunnustaa ja panna täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa asetuksen N:o 4/2009 jonkin osan perusteella.

43. Aluksi on hyvä muistuttaa, että asetuksen N:o 4/2009 76 artiklan mukaan 2 artiklan 2 kohdassa, 47 artiklan 3 kohdassa sekä 71, 72 ja 73 artiklassa säädettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta asetusta sovelletaan 18.6.2011 alkaen. Lisäksi unionin lainsäätäjä on nimenomaisesti säätänyt ainoat poikkeukset tähän sääntöön asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 2 ja 3 kohdassa. Näissä olosuhteissa nämä säännökset ovat mielestäni ainoita, joilla on merkitystä toiseen ennakkoratkaisukysymykseen annettavan vastauksen kannalta.

44. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ensimmäiseen kysymykseen antamastani vastauksesta kuitenkin seuraa, että asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 2 kohtaa ei voida soveltaa sellaisissa valtioissa tehtyihin päätöksiin, jotka eivät olleet unionin jäsenvaltioita päätösten tekohetkellä. Jos tämä tulkinta asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 2 kohdasta on oikea, olisi melko epätodennäköistä, että asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 3 kohdan liitännäisistä säännöksistä seuraisi välillisesti se, että valtion tuomioistuimen ennen kyseisen valtion liittymistä unioniin tekemän päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa helpotettaisiin. Olen tullut siihen johtopäätökseen, että myöskään tätä säännöstä ei voida tulkita näin. Perustelen näkemystäni seuraavilla syillä.

[14] Ks. 28–30 kohta.

[15] Ks. vastaavasti tuomio 26.2.2015, Wucher Helicopter ja Euro-Aviation Versicherung (C-6/14, EU:C:2015:122, 24 kohta). Ks. myös tuomio 29.7.2019, komissio v. Itävalta (Rakennustekniikkainsinöörit, patenttiasiamiehet ja eläinlääkärit) (C-209/18, EU:C:2019:632, 35 kohta).

45. Ensinnäkin asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 3 kohdan sanamuodosta seuraa, että saman asetuksen VII luvun säännöksiä, jotka koskevat keskusviranomaisten välistä yhteistyötä, sovelletaan keskusviranomaisen asetuksen N:o 4/2009 soveltamispäivästä lähtien vastaanottamiin pyyntöihin ja hakemuksiin ilman mitään muita rajoituksia. Asetuksen N:o 4/2009 2 artiklan 1 kohdan 1 alakohdassa annetun määritelmän mukaan päätöksen käsite kattaa kuitenkin myös *kolmannessa valtiossa tehdyt* elatusvelvoitetta koskevat päätökset VII lukua sovellettaessa.

46. Näistä säännöksistä ei silti voida realistisesti päätellä, että kolmannessa valtiossa ennen sen liittymistä unioniin tehty päätös tunnustettaisiin ja pantaisiin täytäntöön jäsenvaltiossa asetuksen N:o 4/2009 yksinkertaistettujen sääntöjen nojalla vain siksi, että velkoja saattaisi kääntyä keskusviranomaisen puoleen.

47. Tämä ensinnäkin haittaisi hakijoiden ja vastapuolten välistä tasapainoa, joka on asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 2 kohdassa säädetyn poikkeuksen suppean tulkinnan taustalla. [16] Toiseksi se saattaisi eriarvoiseen asemaan velkojat, jotka päättävät kääntyä keskusviranomaisen puoleen, ja ne, jotka toimivat yksin, vaikka tämä tuomioistuin on nimenomaisesti tunnustanut, että henkilöllä on *oikeus* – mutta *ei mitään velvollisuutta* – pyytää keskusviranomaiselta apua asetuksen N:o 4/2009 VII luvun säännösten nojalla. [17] Tuskin siis voisi väittää, että unioniin liittymistä edeltävän päätöksen tunnustaminen ja täytäntöönpano voisi riippua siitä, onko elatusapuun oikeutettu todella käyttänyt luvussa VII säädettyjä mahdollisuuksia. Ja kuten TKF:n edustaja totesi istunnossa, mikään ei viittaa siihen, että – toisin kuin luvun IV säännöksissä – luvun VII säännöksissä olisi mitenkään ollut tarkoitus määritellä toimivaltaa.

48. Jotta asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan 3 kohta ei menettäisi merkitystään, on täsmennettävä, että ehdotettua suppeaa tulkintaa ei sovelleta asetuksen N:o 4/2009 51 ja 56 artiklassa tarkoitettuihin hakemuksiin ja pyyntöihin, jotka eivät liity suoraan valtion tuomioistuimen ennen kyseisen valtion liittymistä tekemien päätösten tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon. Esimerkiksi velkoja, jonka hyväksi ratkaisu on annettu, voisi pyytää keskusviranomaiselta apua velallisen olinpaikan selvittämiseksi [18] tai velallisen asiaankuuluvien tulotietojen ja tarvittaessa varallisuutta koskevien tietojen hankkimisen edistämiseksi [19] tai jopa päätöksen saamiseksi, silloin kun muussa valtiossa kuin pyynnön vastaanottavassa jäsenvaltiossa tehdyn päätöksen tunnustaminen ja julistaminen täytäntöönpanokelpoiseksi ei ole mahdollista. [20]

49. Edellä esitetyn johdosta katson näin ollen, että asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan tai minkään muunkaan säännöksen perusteella ei ole mahdollista tunnustaa ja panna täytäntöön päätöstä, jonka valtion tuomioistuin on tehnyt ennen kyseisen valtion liittymistä unioniin, asetuksessa N:o 4/2009 säädettyjen sääntöjen mukaisesti. Tästä seuraa siis, että puolalaisten tuomioistuinten ennen Puolan liittymistä unioniin antamia ratkaisuja ei voida tunnustaa ja panna täytäntöön tällä perusteella.

16 Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 38 kohta.

17 Ks. vastaavasti tuomio 9.2.2017, S. (C-283/16, EU:C:2017:104, 40 kohta).

18 Asetuksen N:o 4/2009 51 artiklan 2 kohdan b alakohta.

19 Asetuksen N:o 4/2009 51 artiklan 2 kohdan c alakohta.

20 Asetuksen N:o 4/2009 56 artiklan 1 kohdan d alakohta.

VI Ratkaisuehdotus

50. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Court of Appeal in Northern Irelandin kysymyksiin seuraavasti:

1) Toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18.12.2008 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 4/2009 75 artiklan 2 kohdassa saman asetuksen ajalliseen soveltamiseen säädettyä poikkeusta on tulkittava siten, että sitä sovelletaan ainoastaan päätöksiin, joita ovat tehneet tuomioistuimet sellaisissa valtioissa, jotka olivat jo Euroopan unionin jäsenvaltioita kyseisten päätösten tekohetkellä.

2) Asetuksen N:o 4/2009 75 artiklan tai minkään muunkaan säännöksen perusteella ei ole mahdollista tunnustaa ja panna täytäntöön päätöstä, jonka valtion tuomioistuin on tehnyt ennen kyseisen valtion liittymistä unioniin, asetuksessa N:o 4/2009 säädettyjen sääntöjen mukaisesti.